

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.82>

ДОКТРИНА LOCUS STANDI: ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ.

Підлужний В.М.,
*аспірант кафедри міжнародного права,
Університет митної справи та фінансів*
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5733-3623>
e-mail: v.m.pidluzhnyi@gmail.com

Підлужний В.М. Доктрина locus standi: виникнення та еволюція в адміністративному праві.

Стаття присвячена питанням історії виникнення та еволюції доктрини locus standi (locus standi in iudicio). Виникнення терміну locus standi, а також його прояви у римському праві, середньовіччі, відродженні та 20-го сторіччя дозволяє краще зрозуміти доктрину locus standi та можливі шляхи її розвитку. У адміністративному праві США, Канади, Італії, Південній Африці та інших країн доктрина locus standi посідає своє визначне місце. Українська правова система оперує термінами право на суд, правом на звернення до адміністративного суду, правом на задоволення позову, правом на судовий захист, які можуть заповнюватись різним змістом в залежності від їх розуміння у матеріальному чи процесуальному аспектах, а також враховуючи можливе їх у розуміння у sensu stricto чи sensu lato. В аспекті з'ясування права на звернення до адміністративного суду у національній правовій системі вирішальне значення має наявність у особи адміністративної процесуальної правосуб'єктності. Будь-яка особа адміністративною процесуальною правосуб'єктністю може бути позивачем у адміністративній справі, але не будь-який позивач є належним позивачем у адміністративній справі. Право на захист має належний позивач, якому належить право вимоги у певному адміністративно-правовому спорі. Наявність у особи права на захист, а у праві США, Канади, Франції, Італії та інших країнах – наявність у особи locus standi (locus standi in iudicio), передумою з'ясуванню можливості задоволення позову такої особи. Еволюція доктрини locus standi у цій статті розглядається від права особи предстати перед народними зборами у стародавньому римі до право особи предстати перед судом, бути позивачем у справі у наші часи. У даній статті відображена спроба автора розкрити історичний аспект формування доктрини locus standi, а також можливість її застосування як підґрунтя для подальшого з'ясування матеріально-правового аспекту юридичної природи належного позивача.

Ключові слова: locus standi, standing, право на позов, право на захист, публічний інтерес, оскарження, адміністративне право, адміністративне судочинство.

Pidluzhnyi V.M. Doctrine of locus standi: occurrence and evolution in administrative law.

This article is dedicated to the issues of the history of the emergence and evolution of the locus standi doctrine (locus standi in iudicio). The occurrence of the term “locus standi,” as well as its manifestations in Roman law, the Middle Ages, the Renaissance, and the 20th century, allows for a better understanding of the locus standi doctrine and possible avenues for its development. In administrative law of the United States, Canada, France, Italy, South Africa, and other countries, the locus standi doctrine holds a prominent place. Ukrainian legal system operates with the right to access to the court, the right to appeal to an administrative court, the right to judicial protection, and the right to seek redress, which can have different meanings depending on their understanding in substantive or procedural aspects, taking into account their possible understanding in sensu stricto or sensu lato. In the aspect of determining the right to appeal to an administrative court, the presence of administrative procedural legal subjectivity in a person is crucial in national legal system. Any person with administrative procedural legal subjectivity can be a plaintiff in an administrative case, but not every plaintiff is a proper plaintiff in an administrative case. The right to protection belongs to the proper plaintiff, who has claims in a particular administrative

legal dispute. The presence of the right to protection, and in the laws of the United States, Canada, France, Italy, and other countries – the presence of *locus standi* (*locus standi in judicio*) in a person, precedes the determination of the possibility of granting the claims of such a person. The evolution of the *locus standi* doctrine in this article is examined from the right of an individual to appear before popular assemblies in ancient Rome to the right of an individual to appear before the court and act as a plaintiff in a case in modern times. This article attempts to explore the historical aspect of the formation of the *locus standi* doctrine, as well as its potential application as a basis for further clarification of the substantive legal nature of a proper plaintiff.

Key words: *locus standi*, standing, right to sue, right to protection, public interest, appeal, administrative law, administrative justice.

Постановка проблеми. Доктрина *locus standi* широко відома у правових системах країн членів Європейського Союзу, а також у США, Канаді, Індії, Південної Африканської Республіки та інших країнах. Термін *locus standi* має латинське походження та перекладається як право предстати перед судом, право на позов, право на ініціювання судового процесу.

На нашу думку, з огляду на термінологічні підходи в юридичній науці та у законодавстві України, такий переклад не у повній мірі розкриває сутність доктрини *locus standi* в адміністративному процесуальному праві України. Також термін *locus standi* використовується як універсальна правова доктрина при компаративних дослідженнях права особи на позов за правом країн – членів Європейського Союзу [1, с. 20], у документах дорадчих органів Ради Європи – Венеційській Комісії [2, с. 35]. У юридичній літературі ми можемо зустріти компаративні дослідження у яких застосовується термін *locus standi* у країнах Західних Балкан [3, с. 46]. Додатково варто відзначити, що на думку С.Н. van Ree, у Нідерландах термін *locus standi* використовується майже виключно у адміністративному судочинстві [4, с. 243].

Незважаючи на те, що пройшло більше 18 років з моменту прийняття Верховною Радою України Кодексу адміністративного судочинства України, на теперішній час майже відсутні комплексні дослідження доктрини *locus standi*. У науковій думці наразі відсутня єдність в розумінні того чим є *locus standi* в українській правовій системі. На думку Константо О.В., конструкції *locus standi* відповідає право на захист в адміністративних судах України [5, с. 154]. У свою чергу Берназюк Я.О. розглядає термін *locus standi* як юридичний термін, який вказує, що особа має право ініціювати або брати участь у судовому розгляді, додаючи, що зазвичай вона вимагає від особи, щоб та мала достатній інтерес у предметі розгляду, хоча сфера застосування цієї вимоги може залежати від юрисдикції і типу позову [6]. Бевзенко В.М. та Смокович М.І., хоча і не використовують термін *locus standi* у підручнику з адміністративного процесу України, проте наводять поняття права адміністративно-правової вимоги, до якої у дужках, як альтернативу зазначають – право на позов [7, с. 309].

Ул'яновська О.В. звертає увагу також на неоднозначність наукових позицій щодо співвідношення таких понять, як право на судовий захист та право на пред'явлення позову (звернення до суду) [8, с. 18].

У свою чергу, погоджуємось з міркуваннями Константо О.В., що відсутність доктринального дослідження *locus standi*, породжує на практиці значні труднощі у правозастосуванні. Тому, за наявності таких правових реалій, актуальним є аналіз та висвітлення історичної еволюції доктрини *locus standi*, для можливості її подальшого вивчення та впровадження у нормотворчій чи правозастосовній практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історичний аспект вивчення доктрини *locus standi* національними вченими майже не висвітлювався. Окремі вчені досліджували питання публічного інтересу та права на позов, зокрема Берназюк Я.І., Золотухіна Л.О., Константи́й О.В., Котенко В.М., Кравчук В.М., Ул'яновська О.В.

Варто виділити іноземних науковців, які займались розкриттям поняття змісту доктрини *locus standi*, зокрема А. Cromwell, S.M. Thio, A. Beck, С.Н. van Ree, F. Gelinas, M. Cappelletti, J. Hoyt.

У країнах Європейського Союзу достатньо концептуальним та змістовним компаративним дослідженням *locus standi* є “Standing up for Your Right(s) in Europe A Comparative Study on Legal Standing (*Locus Standi*) before the EU and Member States’ Courts” [1].

Метою статті є дослідження виникнення та еволюції доктрини *locus standi* в адміністративному праві.

Результати дослідження. Питання права на оскарження (*locus standi*) дій, рішень органів публічної влади є центральним важливим аспектом у всіх європейських країнах, які, внаслідок адаптації до законодавства ЄС, постійно перебувають під увагою судової практики та доктрини. У цій сфері існують значні відмінності між національними правовими системами. Незважаючи на те, що основною метою адміністративного судочинства в усіх правових системах є правовий захист приватних осіб, проте існуючі концепції співвідношення захисту індивідуальних прав та захисту суспільних інтересів, у межах судового контролю, істотно відрізняються. Ця проблематика, у свою чергу, тісно пов'язана з питанням *locus standi* для дій у загальних, публічних чи дифузних інтересах і, загалом, питанням спеціальних форм *locus standi* для доступу до судового контролю [9, с. 7-8].

За юридичним словником Блека, “*locus standi*” у перекладі з латинської – місце стояння (дослівно), право на захист у суді, право предстати у суді правосуддя або перед законодавчим органом стосовно певного питання [10, с. 736].

Латинський вираз “*locus standi*” складається зі слів “*loci*”, що означає “місце”, та “*standi*”, що означає “право на вирішення справи”. Таким чином, “*locus standi*” визначає право ініціювати справу у суді або мати юридичну компетенцію це зробити [11, с. 2].

На думку S.M. Thio, термін “*locus standi*” вказує на юридичну спроможність ініціювати процедури і використовується взаємозамінно з термінами, такими як “*standing*” або “*title to sue*”. Вимога до “*locus standi*” є обов'язковою в деяких юрисдикціях, де судова влада конституційно обмежена вирішенням “справи” або “суперечки”, або “питання”, яке визначається з посиланням на критерії, включаючи юридичну спроможність сторін у судовому процесі. В інших юрисдикціях вимоги до “*locus standi*” є наслідком судового правозастосування та державної політики. [12, с. 1].

Thomas A. Cromwell у своїй роботі описує, що суди Канади використовують різну термінологію, яка має синонімічне значення і є взаємозамінною для “*locus standi*”, а саме: “*status*”, “*standing*”, “*title to sue*”, “*qualification to bring suit*” [13, с. 1-2].

У свою чергу A. Beck у своїй науковій статті використовує як термін “*locus standi*” так і “*locus standi in judicio*” [14, с. 278].

Таким чином, у різних правових системах існує ціла низка термінів, які мають синонімічний з “*locus standi*” зміст та є взаємозамінними, а саме: “*locus standi in judicio*”, “*persona standing*”, “*legal standing*”, “*standing*”, “*title to sue*”, “*qualification to bring suit*”. Термін “*standing*” найбільш поширений у США, Канади, Австралії, Новій Зеландії та широко використовується у адміністративному праві цих країн.

Актуальним залишається питання не лише розмаїття перекладів терміну *locus standi* та його синонімічного ряду, а також історії формування та розвитку доктрини *locus standi*.

Південно-африканський вчений A. Beck стверджує, що йому не вдалося відшукати жодних посилань на точну фразу “*locus standi in judicio*” в *Corpus Iuris Civilis* чи інших римських джерелах. Проте вона зустрічається у роботах Hubera, який вживає її таким чином: “У випадку як позивача, так і відповідача, необхідно, щоб вони мали *locus standi in judicio*, тобто можливість предстати перед законом, яку не мають всі ті, хто немає влади над собою, як діти віком до семи років і особи, які страждають на божевілля, і не можуть мати “*locus standi in judicio*” жодним способом, навіть за підтримки своїх піклувальників”. Він також згадує про неповнолітніх, марнотратників та заміжніх жінок, як тих, хто не може самостійно з'явитися в суді і потребують допомоги своїх опікунів. Професор R.W. Lee, хоча не розглядає цю тему самостійно, згадує її в контексті вивчення осіб. Він каже: “Неповнолітній не має *persona standi in judicio*”. Тому в будь-яких судових процедурах, в яких він є стороною, чи то як позивач, чи як відповідач, його повинен представляти чи допомагати його опікун. Для цього положення він посилається на роботи Grotius, Van der Keessel and Van der Linden, але перші двоє, на його думку, не згадують фразу “*locus standi in judicio*” [14, с. 278].

Важко не погодитись з думкою A. Beck про відсутність посилань на точну фразу “*locus standi in judicio*” або “*locus standi*” в *Corpus Iuris Civilis* та безпосередньо у пам'ятках римського права.

У той же час D. Johnston у своїй роботі “Римське Право”, описуючи правовий статус губернатора провінції використовував термін *locus standi*, а саме: “Матеріальне право в цих спільнотах було різним у кожному випадку, так само, як і *locus standi* губернатора. Щодо першої групи осіб, тих, які склалися з римських громадян (*coloniae civium Romanorum*, які зазвичай були поселеннями римських ветеранів, часто розміщеними на існуючих містах; і *municipia civium Romanorum*, які були вже існуючими громадами, яким було надано муніципальний статус), мали доступ до

римського цивільного права, тоді як ті з *Latin status (coloniae Latinae i municipia Latina)* мали власні закони, викладені в їх статутах” [15, с. 49-50].

Варто відзначити, що R. Sohm у своїй роботі “Інститути Римського Права” застосував термін *capacity standing* відносно колегіумів та зазначав, що римське право винахідливо впоралося з завданням визначення поняття колективної особи, чітко розуміючи та відрізняючи колективну єдність як ідеальний об’єкт, який об’єднує членів, пов’язаних корпоративним статутом. Воно підняло цю єдність до статусу особи (юридичної особи), забезпечуючи їй місце в цивільному праві як незалежного суб’єкта права власності, який має “*capacity standing*” на рівних умовах з іншими фізичними особами [16, с. 106].

Термін “*standing*” активно застосовується W. W. Buckland у його роботі “*A Text-Book of Roman Law: From Augustus to Justinian*”, де цей термін визначав відсутність права предстати перед “*comitia*” (коміції; народні збори) у процедурі “*Adrogatio*” (усиновлення правоздатних осіб; усиновлення осіб свого права), а також рабів у процедурі “*Adoptio*” (усиновлення осіб не свого права). Той факт, що раб не мав права предстати перед “*comitia*”, більш-менш було компенсовано тим, що наслідком цієї процедури була спроможність ним набувати права [17, с. 126–128].

Вартим уваги є те, що позови проти Римської держави, зазвичай не допускались. Так само, юридичні акти, які укладала держава, не підлягали розгляду у звичайних цивільних трибуналах. Закон не дозволяв вживати правові заходи проти держави, як проти приватної особи. У відносинах власності, як і в інших відносинах, держава завжди була вищою за окремого громадянина; ні за яких обставин їх не розглядали як рівноправних. Саме тому, з одного боку, держава, на принципах, захищала свою власність (*res publicae*) за допомогою адміністративних актів своїх магістратів, а, з іншого боку, приватна особа не могла подавати позов на державу на основі юридичного акту, укладеного нею, а могла була звертатися до адміністративної процедури, подавши свою скаргу до публічної адміністрації [16, с. 102]. На противагу позиції S. Rudolph, а можливо лише в її частині, варто відзначити існування двох можливих способів перегляду рішень магістратів у стародавньому Римі.

Протягом історії Риму обмеження індивідуальних свобод та прав, які виникали внаслідок неправильного застосування влади магістратів з імперіумом та потестасом, спричинили незадоволення серед римських громадян. Внаслідок цього конфлікти між римськими публічними органами влади та народом спонукали до необхідності введення нових форм контролю за магістратом. Закон під назвою “*lex valeria de Provoctione*” був основою свободи римських громадян, які зазнавали шкоди від несправедливого використання публічних повноважень магістратів. За цим законом римські громадяни, які були засуджені до смертної кари або ув’язнення, мали право на апеляцію перед народними зборами. Найважливіший спосіб контролю за магістратами називався *provoctio*, яка гарантувала фундаментальні права та свободи римських громадян у випадках несправедливого покарання з боку магістратів [18, с. 76].

Проте цей привілейований шлях контролю, відомий як *provoctio*, був обмежений лише для важких покарань, таких як смертна кара чи великий штраф. У випадку більш м’яких покарань, таких як ув’язнення, невеликий штраф чи конфіскація майна, які вважалися легкими, звертання до народних зборів не було допущено [18, с. 77].

Другий спосіб перегляду рішень магістратів називався *collega* або *collegialitas* і передбачав перевірку одного магістрата іншим магістратом. Кожен магістрат мав право вето щодо рішень інших. Це свідчить про можливість втручання магістратів у справи один в одного, використовуючи своє право вето. Для використання цього способу необхідно було дотримуватися двох умов. По-перше, рішення магістратів повинно було бути незавершеним або недостатньо точним, щоб інший магістрат міг втрутитися. По-друге, вето міг використовувати магістрат того ж рівня або вищий магістрат. Основною метою цього способу контролю було захистити громадян від свавільних рішень одного з магістратів [18, с. 78].

Отже, право особи на оскарження актів публічної адміністрації у римській державі були істотно обмеженими і стосувались безпосереднього порушення прав особи, в основному, у кримінальному процесі. Таким чином, з’ясування наявності у особи *locus standi* стосувалось, в переважній більшості, наявності чи відсутності у особи правосуб’єктності, що на той момент обумовлювалось певним соціальним статусом особи, а не її інтересом.

Натомість існували випадки, коли право на позов було пов’язано з наявністю позитивного чи негативного інтересу, а у певних випадках – широкого (*honestum*) інтересу. Відсутність же інтересу, а у певних випадках широкого інтересу, у особи і виключало право на позов [17, с. 574-575].

У даному аспекті варто відзначити, що у певних випадках, міг подаватись позов на захист публічних інтересів. У звичайних випадках існують позивач і відповідач, які можуть бути визначені ще до початку судового розгляду. Але римське право, подібно до інших систем, визнавало випадки, в яких факти могли впливати на громадські інтереси більше або менше, і член спільноти міг подати позов, а в деяких випадках ще й отримувати суму компенсації або штрафу, а в інших - жодну або лише невелику її частину. Перший вид, який був невеликим, але був найважливіший в приватному праві включав *sepulchri violati* (позов у зв'язку з наругою над могилою), деякі випадки *res deiectae* (позов стосовно викинутого чи пролитого з будівлі), *res suspensae* (позов, щодо розміщення речей, які створюють небезпеку), та *albi corruptio* (фальсифікація едикту претора). [17, с. 688].

У часи середньовіччя, а саме до 16 століття, існувало правило, що жодна приватна особа не має права на подання заяви про протидію порушенню громадським інтересам. Єдиним можливим засобом на той час було кримінальне переслідування, яке було залишено на розсуд королівської влади. Пізніше королівський суд визнав за прокурором відповідне право [19, с. 659–662].

Зазвичай вказують, що причина встановлення прерогативи суверена по протидії порушенню громадських інтересів була направлена на попередження подачі великої кількості скарг від різних осіб проти відповідальних осіб. Нове правило з'явилося у 1536 році, коли заявник, невідомий нині, стверджував, що блокування громадських шляхів заважає йому дістатися до своєї власності. Суддя Фіцгерберт задовольнив його скаргу: “Я погоджуюся, що кожна незручність, зроблена на Королівському шляху, підлягає покаранню в літі, а не шляхом судового позову, якщо це не той випадок, коли одна людина має більшу шкоду або незручність, ніж будь-який інша людина, і в такому випадку той, хто мав більше незадоволення або шкоду і т. д., може подати позов для відшкодування збитків, які він зазнав через особливу шкоду [...] Якщо, наприклад, хтось робить канаву через існуючу дорогу, і я їду цією дорогою вночі, і я та мій кінь разом потрапляємо в канаву так, що я зазнаю великих збитків і незручностей, то я маю право подати позов проти того, хто вирізав канаву через дорогу, тому що я зазнав більших збитків, ніж будь-яка інша людина” [19, с. 660].

Король завжди мав достатній інтерес у питаннях адміністративного правопорядку, питання про його суб'єктний статус ніколи не виникав. За цією логікою можливість звернутися за захистом інтересів Короля була відкрита для всіх: “Право будь-якої особи звертатися до суду і подавати позов від імені Короля у будь-яких справах, що стосуються інтересів Короля, було багато разів визнано судами, які висловлювали свою готовність в цьому контексті почути найскромнішу особу в країні”. Проте цей великодушний підхід не втримався, і поступово змінювались правила щодо статусу суб'єкта для кожного звернення, і ці правила ставали лише жорсткішими вимогами до суб'єкта. Ця коротка історія може пролити світло на класичні правила загального права, що регулюють статус суб'єкта по захисту громадського інтересу. У той же час розуміння прерогативи захисту корони розширилося до такої міри, що генеральний прокурор став привілейованим захисником громадських інтересів в очах суддів. Одночасно, кілька законів парламенту сприяло цьому процесу, надаючи генеральному прокурору деякі привілеї, зміст яких окреслював напрямки його діяльності. Це правило продовжувало існувати із необхідними юридичними уточненнями, і воно пояснює сучасну систему *locus standi*, яка традиційно застосовується до приватних справ, винесених в інтересах громадськості [19, с. 660].

У 19-ому сторіччі термін “*locus standi*” використовувався у парламентській практиці Великобританії у частині з'ясування чи має право особа, яка заперечує проти прийняття законопроекту, право на виступ перед комітетом Парламенту. Вирішення питань щодо наявності “*locus standi*” у особи щодо законопроектів, які були індивідуальними актами, було доручено вирішувати комітету при Парламенті у 1865 році [12, с. 1].

У США у період з 1788 року по 1921 рік існував підхід по з'ясуванню права на судовий захист, відповідно до якого заявник мав право звернутися до суду, якщо підстави позову ґрунтувались на існуючих правилах, запроваджених Конгресом, а запитуваний особою спосіб захисту відповідав повноваженням, які були надані суду. Верховний Суд США у одній з своїх фундаментальних справ, а саме у справі *Marbury v. Madison*, сформулював один з перших поглядів на доктрину “*standing*” (*locus standi*) у США, яка зводилась до наступного: “Загальноствановленим і незаперечним правилом є те, що там, де існує право, також існує юридичний механізм його відновлення шляхом подачі позову або відшкодування шкоди за його порушення ... Це закріплений та незмінний принцип у Англійському праві, згідно з яким кожне право, яке порушується, повинно мати спосіб його захисту, а нанесена шкода повинна мати належне відшкодування” [20, с. 652-653].

Одним з перших прецедентів, які стосувались наявності у платника податків “standing” (*locus standi*) на оскарження рішень, що стосувались витрат бюджетних коштів була справа “Бредфілд проти Робертса” (*Bradfield v. Roberts*) (1899). У цій справі заявник стверджував, що його права, як платника податків та жителя округу Колумбія були порушені тим, що укладений договір з римокатолицькою церквою на фінансування будівництва будівлі при існуючій лікарні та подальше функціонування у її складі не відповідає вимогам Конституції США в частині заборони держави втручатись у справи церкви. Верховний Суд США констатував, що платники податків мають право на судовий захист від неправомірного витрачання коштів муніципальними утвореннями, але відхилив доводи позивача, оскільки угода була такою, що вона не суперечила положенням Конституції [21].

Зовсім інша позиція була сформована Верховним Судом США у справі “Commonwealth of Massachusetts v. Mellon”. Дана справа стосувалась акту Конгресу США, яким було врегульовувано можливість надання штатам фінансування або його притримання залежно від виконання певним штатом умов по захисту здоров’я матері і немовлят. Заявник посилався на те, що він є платником податків і частина його податків, у тому числі, спрямовується у федеральний бюджет, а таке рішення Конгресу США втручається у суверенні права штатів чим надає додаткові можливості впливу зі сторони федерального уряду, а також ставить штати у нерівне положення. У результаті розгляду Верховний Суд США зазначив про відсутність у позивача права на захист: “Особа, яка оскаржує рішення Конгресу, повинна довести не лише те, що акт незаконний, але і те, що вона зазнала або перебуває перед безпосередньою загрозою понести пряму шкоду в результаті його застосування, і не просто те, що вона страждає якимось неявним способом разом із іншими людьми загальною”. Важливим аспектом цієї справи було те, що Верховний Суд США не відступав від попередніх прецедентів, щодо наявності у платника податків “standing” у питаннях оскарження протиправних витрат муніципальних утворень та штатів, а сформував прецедент відносно питань, які стосуються федерального бюджету, з огляду на природу формування федерального бюджету: “Взаємовідносини платника податків з федеральним урядом є іншими. Свої інтереси до коштів федерального бюджету, частково отриманих з оподаткування та частково з інших джерел, ділить з мільйонами інших громадян” [22].

У подальші роки доктрина “standing” (*locus standi*) у США продовжувала еволюціонувати у певних періодах часу, які, у свою чергу, можуть бути поділені на наступні етапи: з 1921 року по 1930 рік – період єдності та відсутності істотної розбіжності між консервативними та прогресивними суддями; період з 1930 року по 1992 рік характеризується розвитком агенцій та надання їм адміністративних повноважень, у тому числі права вирішувати певні спори та суперечки, які раніше були предметом розгляду федеральною судовою системою; з 1992 року по теперішній час характеризується формуванням та застосуванням трискладового тесту для з’ясування у позивача наявності чи відсутності “standing” (справа *Lujan v. Defenders of Wildlife*) [20, с. 654–656].

Доктрина “standing” (*locus standi*) у США є багатогранною та багатоаспектною і потребує подальшого дослідження і наукового осмислення, яке не може бути проведене у обмежених обсягах однієї наукової статті.

Наприкінці 20-го сторіччя у декількох країнах відбуваються правові реформи відносно нормативного визначення вимог, присутність яких свідчить про наявність *locus standi* (*standing*) у позивача по справі. Так, в Австралії діяла Австралійська Комісія з правової реформи, яка у 1996 році підготувала два звіти. Обидва звіти містили пропозиції по нормативному закріпленню спрощених вимог до “standing” (*locus standi*). Незважаючи на той факт, що нормативного закріплення запропонованих Австралійською Комісією з правової реформи пропозицій не відбулось, але Високий суд Австралії у своїх прецедентних рішеннях сформував більш спрощений тест для визначення *locus standi* (*standing*) у позивача в екологічних питаннях [23, с. 438–441].

У свою чергу, у Канаді Комісія з реформи права Британської Колумбії у 1980 році у своєму звіті про позов у публічних інтересах резюмує основні свої пропозиції відносно визначення *locus standi* у позивача. Аналогічна комісія існувала й у Новій Зеландії [13, с. 199–200].

Узагальнююча думка Комісії з реформи права Британської Колумбії відносно визначення *locus standi* у позивача зводилась до наступного: “Ми підтримуємо загальну пропозицію, за змістом якої будь-якому члену громадськості слід мати статус, щоб порушувати справи у відношенні до фактичного або можливого порушення публічного права, незалежно від того чи це стосується порушення статуту, перевищення повноважень публічним органом чи інші громадські порушення” [24, с. 72].

Питання щодо того, чи мають групи осіб чи організації право на оскарження адміністративних рішень в галузі охорони навколишнього середовища, викликало гарячі дискусії. У Швейцарії, наприклад, стаття 12 Закону “Про збереження природи та рідної землі” від 1 липня 1966 року надає право на подачу позову організаціям, статутними цілями яких є захист довкілля. У німецьких судах панує схильність до більш суворих правил відносно визначення *locus standi*, тоді як у Франції, здавалося б, панує більш відкритий підхід, де адміністративні суди завжди допускали можливість оскарження рішень та дій уряду *associations de défense* та схожими групами. В Італії схожа позиція виглядала як наслідок прийняття в 1973 році широко визнаного рішення *Consiglio di Stato*, яке надавало *locus standi* *Italia Nostra* (асоціації з охорони природних, історичної та культурної спадщини Італії) для оскарження адміністративного акту, який давав дозвіл на будівництво дороги через парк [25, с. 108-109].

Таким чином, потреба у систематизації та формалізації підходів по визначенню *locus standi* для заявника у різних країнах та різних правових системах у 20-ому сторіччі сформувала подальші можливі підходи до еволюції доктрини *locus standi*. Питання лібералізації підходів по визначенню *locus standi* в адміністративному судочинстві розвивається і наразі.

Наприклад, Рекомендацією REC (2004) 20 щодо судового розгляду адміністративних актів, прийнятою Комітетом Міністрів 15 грудня 2004 р. на 909-му засіданні заступників Міністрів, було запропоновано наступне “Судовий розгляд має бути доступним принаймні для фізичних та юридичних осіб щодо адміністративних актів, які безпосередньо зачіпають їхні права чи інтереси. Державам-членам пропонується вирішати, чи не слід також відкривати доступ до судового контролю для асоціацій або інших осіб та органів, уповноважених захищати колективні або громадські інтереси.” [26].

У національному правозастосуванні, у сфері адміністративного судочинства термін *locus standi* вперше був згаданий у Постанові Верховного Суду від 11.09.2023 у справі № 320/258/19, у якій Верховний Суд дійшов висновків, що право ініціювати у суді справу (*locus standi*) про визнання протиправним та нечинним рішення суб’єкта владних повноважень, яке володіє ознаками нормативно-правового акта ґрунтується, фактично, на зазначеному статусі оскаржуваного акта. Відмова у доступі до суду особи у такій категорії спорів може призвести до ситуації, за якої рішення суб’єктів владних повноважень, що володіє ознаками нормативно-правового акта, буде залишатися поза межами судового контролю [27].

З урахуванням викладеного ми можемо зробити наступні висновки.

Історія виникнення терміну *locus standi* сягає часів стародавнього Риму та хоч і не згадується дослівно у *Corpus Iuris Civilis* чи інших римських пам’яток, проте мало свої прояви у ті часи. У різних правових системах існує ціла низка термінів, які мають синонімічний з “*locus standi*” зміст та є взаємозамінними, а саме: “*locus standi in iudicio*”, “*persona standing*”, “*legal standing*”, “*standing*”, “*title to sui*”, “*qualification to bring suit*”. У часи середньовіччя розвиток “*locus standi*” тяжів до суверена та поступово звужувався для інших суб’єктів, що було логічним проявом абсолютної монархії. Розвиток доктрини “*locus standi*” (*standing*) у США відбувався за рахунок зміни підходів Верховного Суду США, що формувались судом у судових прецедентах. Двадцятье сторіччя ознаменувалось формуванням доктрини “*locus standi*”, а також теоретичних та практичних дискусій по її осмисленню, у результаті цього, наприкінці 20-го сторіччя у певних країнах були прийняті нормативні акти, які уніфікували та лібералізували підходи по визначенню “*locus standi*”. Дискусія щодо запровадження більш серйозних вимог до визначення наявності у заявника “*locus standi*” чи навпаки до спрощення таких вимог є предметом численних іноземних наукових досліджень, судових прецедентів, а також законодавчих актів. Розуміння і коректне співвідношення правових категорій: “права на позов”, “право на захист”, “право адміністративно-правової вимоги” та доктрини “*locus standi*” потребує подальшого вивчення та аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Standing up for your right(s) in europe A comparative study on legal standing (*locus standi*) before the EU and member states’ courts: Study / M. Eliantonio et al. 2012. 140 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET\(2012\)462478](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET(2012)462478) (дата звернення: 08.11.2023).
2. Головатий С.П. Мірило правовладдя. Коментар. Глосарій. Rule of Law Checklist. Київ: ВАІТЕ, 2017. 163 с. URL: <https://ccu.gov.ua/library/mirylo-pravovladdya-komentar-glosariy-rule-law-checklist> (дата звернення: 08.11.2023).

3. Ligi T. and A. Kmecl. Implementation of laws on general administrative procedure in the Western Balkans. 62nd ed. SIGMA Papers, 2021. 91 p. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/implementation-of-laws-on-general-administrative-procedure-in-the-western-balkans_e5162057-en (date of access: 08.11.2023).
4. van Rhee Cornelis Hendrik. Locus Standi in Dutch Civil Litigation in Comparative Perspective. *Recent Trends in Economy and Efficiency in Civil Procedure*, Vilnius: Vilnius University Press. 2013. P. 243–266. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2376162 (date of access: 08.11.2023).
5. Константи́й О.В. Право на захист в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 154–157. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/37> (дата звернення: 08.11.2023).
6. Берназюк Я.О. Вирішення адміністративних спорів між суб'єктами владних повноважень. *Верховний Суд*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Spori_SVP_prezent.pdf (дата звернення: 08.11.2023).
7. Смокович М.І., Бевзенко В.М. Адміністративний процес України теорія, практика. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.
8. Уляновська О. Адміністративно-правові засади реалізації права на судовий захист в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 389 с.
9. De Lucia L. Locus Standi and distrust of the public administration. A comparison of three models. *Review of European Administrative Law*. 2017. Vol. 10, no. 2. P. 7–26. URL: <https://doi.org/10.7590/187479817x15095380840339> (date of access: 08.11.2023).
10. Black H.C. A Law Dictionary. 2nd ed. West Publishing Company, 1910. 1313 p.
11. Impact of liberalisation of locus standi on social justice in international human rights: analytical study / S. Mishra et al. *International journal for multidisciplinary research*. 2023. Vol. 5, no. 4. URL: <https://www.ijfmr.com/papers/2023/4/4577.pdf> (date of access: 23.11.2023).
12. Thio S. Locus standi and judicial review. Singapore University Press, 1971. 249 p.
13. Cromwell T.A. Locus standi: a commentary on the law of standing in canada. Carswell, 1986. 221 p.
14. Beck A. Locus standi in judicio or ubi ius ibi remedium. *South african law journal*. 1983. No. 2. P. 278–287. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/soaf100&div=35&id=&page=> (date of access: 28.09.2023).
15. The cambridge companion to roman law / ed. by D. Johnston. New York : Cambridge University Press, 2015. 539 p. URL: <https://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/SAIT/CCRL.pdf> (дата звернення: 08.11.2023).
16. Rudolph S. Institutes of roman law. 4th ed. London: OXFORD DNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER AND STEVENS & SONS, LIMITED, 1892. 528 p. URL: <https://www.scribd.com/document/369931198/Institute-of-Roman-Law-by-Rudolf-Sohm> (date of access: 08.11.2023).
17. Buckland W.W. A text-book of Roman law from Augustus to Justinian. Cambridge [Eng.]: University Press, 1921. 756 p.
18. Karakocali A. Magistrate: The most political body of Roman Republic, in: Ankara Bar Review, Vol. 6,2/2013, 65–80 p. URL: https://www.academia.edu/20229387/MAGISTRATE_The_Most_Important_Political_Body_of_Roman_Republic (date of access: 08.11.2023).
19. Gélinas F. Le locus standi dans les actions d'intérêt public et la relator action: l'empire de la common law en droit québécois. *Les Cahiers de droit*. 2005. Vol. 29, no. 3. P. 657–687. URL: <https://doi.org/10.7202/042904ar> (date of access: 08.11.2023).
20. Hoyt J. Standing, Still? The Evolution of the Doctrine of Standing in the American and Israeli Judiciaries: A Comparative Perspective. *Vanderbilt Law Review*. 2020. No. 53. P. 645–683. URL: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=v-jtl> (date of access: 08.11.2023).
21. Bradfield v. Roberts, 175 U.S. 291 (1899). Bradfield v. Roberts. N 76. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/175/291/> (date of access: 08.11.2023).
22. Commonwealth of Massachusetts v. Mellon 262 U.S. 447 (1923). Commonwealth of Massachusetts v. Mellon. N 24 URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/262/447/> (date of access: 08.11.2023).

23. Edgar A. Extended Standing – Enhanced Accountability? Judicial Review of Commonwealth Environmental Decisions. *Federal Law Review*. 2011. Vol. 39, no. 3. P. 435–462. URL: <https://doi.org/10.22145/flr.39.3.4> (date of access: 08.11.2023).
24. Law Reform Commission of British Columbia. Report on Civil Litigation in the Public Interest. Vancouver : Canadian Cataloguing in Publication Data, 1980. 81 p. URL: <https://www.bcli.org/publication/46-report-civil-litigation-public-interest/> (date of access: 08.11.2023).
25. Access to justice and the welfare state / ed. by C. Mauro et al. Alphen aan den Rijn: Sijthoff, 1981. 365 p.
26. Рекомендація Rec (2004) 20 Комітету міністрів державам-членам про судовий контроль щодо адміністративних актів, Рада Європи, 15 грудня 2004 року, URL: <https://minjust.gov.ua/m/rekomendatsii-parlamentskoi-asamblei-ta-komitetu-ministriv-radi-evropi>.
27. Постанова Верховного Суду від 11.09.2023 р. у справі № 320/258/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113405944>.